

Fañchig Kouer

Gwengolo
2022

Ar gelaouenn bedagogel evit ar re yaouank 7-11 vloaz

An aval, nag
ur frouezhenn
a-zoare !

Pajenn 2
**Ar seurtoù
avaloù**

Pajenn 4
**An avaloù,
mat evit ar
yec'hed**

Pajenn 6
**An
avaloù-sistr**

Pajenn 8
**Petra a broduer
gant avaloù ?**

Piv on-me ?

Diskoulmoù pajenn 8

- ✓ A-drugarez din en doa gallet Newton kompren pennaenn ar graviter.
- ✓ Etre daouarn ur sorserez e lakaan ar priñsezed da gousket.
- ✓ Kavet e vezan e ti an holl dud.
- ✓ Logo ur merk a deknologiezh uhel on.

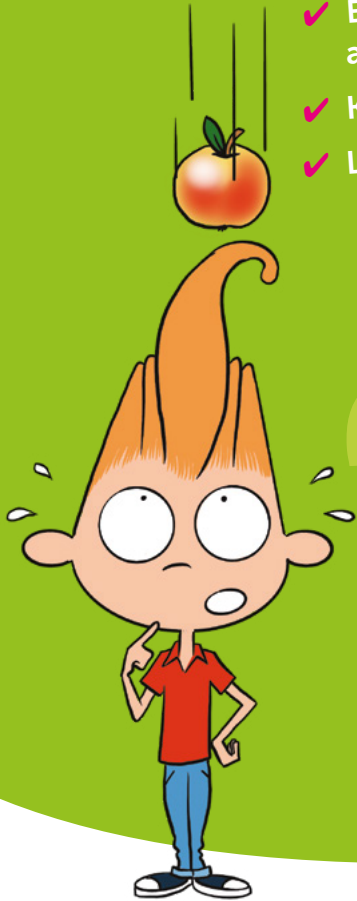
©Richard Spreng

An aval !

Ha gouzout a rez ?

An avaloù eo ar frouezh a vez debret ar muiañ e Frañs, betek 20 kilo ar bloaz ha dre diegezh. Miliadoù a seurtoù zo !

Anavezout a rez ar seurtoù avaloù-mañ ?

Granny (trenk)

Golden (dous)

Pink lady (sukret)

Dastum an avaloù

E miz Gwengolo emañ ar c'houlzad en e varr.

Etre miz Gwengolo ha miz Du e vezont dastumet.

Gallout a reer mirout anezho, evit debriñ anezho a-hed ar bloaz !

Genver / C'hwevrer

Meurzh / Ebrel

Mae / Mezheven

Un tamm Istor-Douaroniezh

Er penn kentañ e oa ur seurt frouezh gouez eus an avaloù, frouezh hag a rafed arallvro anezho hiziv an deiz zoken. Dont a ra an holl ouennoù avaloù a vremañ diwar ar « Malus Sieversii » a oa en Azia, 1 milion a vloavezhioù zo, e-kostez ar menezioù Tian Shan, nepell diouzh Kazakstan.

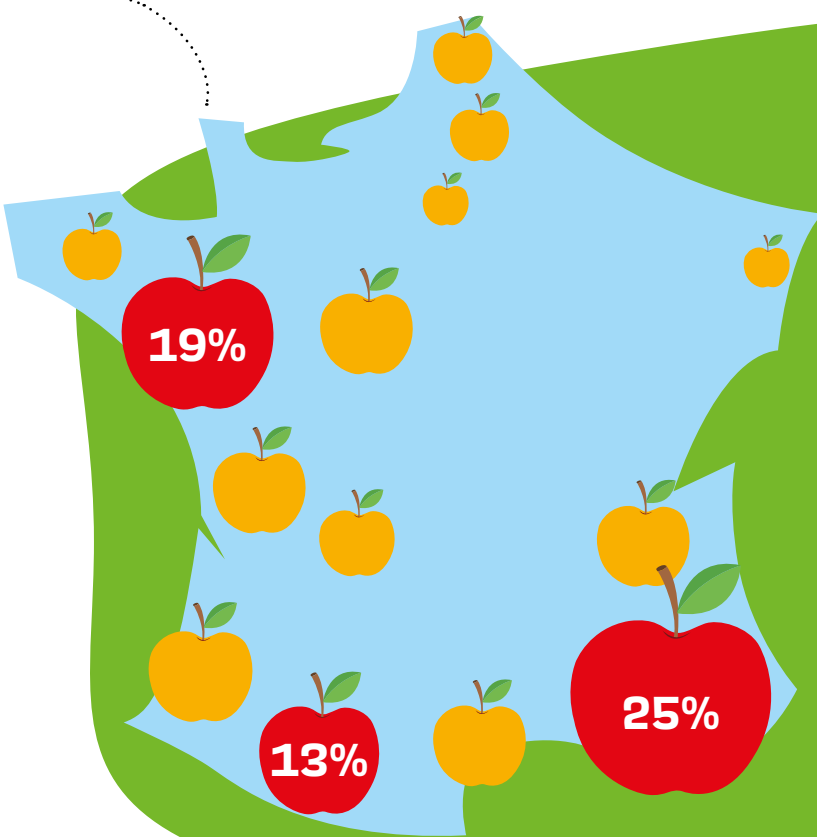
Bihan, neudennek, trenk-kenañ ha leun a splus eo ar frouezh-se. Sot e oa an arzhed ganto er Ragistor. Krediñ a reer eo gant al loened-se e oa bet strewet ar splus avaloù e pep lec'h en Azia.

En Henamzer ez erruas an avaloù en Europa dre ar Mor Du hag ar Romaned e voe ar re gentañ o c'hounit anezho. En em gavet e oa an avaloù e hanternoz Europa bep ma veze aloubet takadoù nevez ganto. **Deuet e oant war wel e Frañs da vare Karl-Veur** a c'hourc'hemennas ma vije plantet gwez-avaloù d'ober sistr.

Brudet e teuas ar frouezh-se da vezañ ha dont a reas Normandi da vezañ bro ar sistr.

Hiziv an deiz e vez kavet mat an avaloù ganeomp ha dastumet e vez **1,5 milion a donennadoù bep bloaz. Frañs eo an 3e produer avaloù en Europa.**

Kentañ rannvro Frañs war dachenn ar produiñ sistr eo Breizh.

E Frañs e vez produet avaloù un tammig e pep lec'h !

3 rannvro zo troet da broduiñ kalz :

- Provañs-Alpoù-Aod an Azur (25%) gant 10 000 hektar gwerjezioù, da lavaret eo 14 285 a dachenoù mell-droad !
- Broioù al Liger (19%)
- ar Rannvro Kreisteiz-Pireneoù / Lengadok-Rousilhon (13%)

Gouere

Eost

Gwengolo

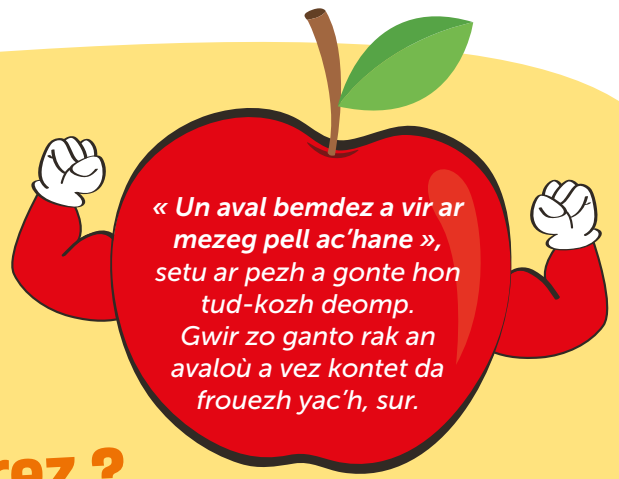
Here

Du

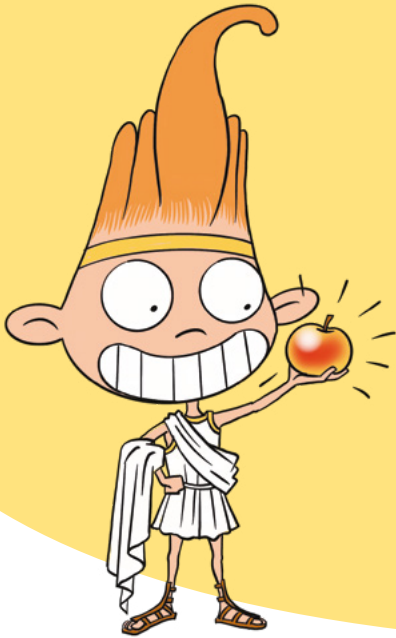
Kerzu

An avaloù, frouezh evit ar yec'hed

« Un aval bemdez a vir ar mezeg pell ac'hane », setu ar pezh a gonte hon tud-kozh deomp. Gwir zo ganto rak an avaloù a vez kontet da frouezh yac'h, sur.

Ha gouzout a rez ?

Diwar anv ar frouezh-se eo deveret ar ger « pommade » e galleg ! Da vare ar Romaned e veze fardet gwezeladoù naturel diwar ar vouedenn avaloù. N'eus ket da vezañ souezhet rak kalkiom, potasiom ha magnezium a-leizh zo en avaloù, ar pezh a ya d'ober hon nervennoù ha kigennoù.

N'eo ket stank ar c'haloriennoù enno hag anavezet int evit bezañ un torr-naon efedus-kenañ. Abalamour d'unan eus ar gwiennoù a zo enno : **ar pektin**. Koeñviñ a reont er stomok p'en em gavont gant an dour a zo en hor c'han boued.

Ur pech druzoni eo ar pektin ivez... Hervez un enklasker saoz e tigresk feur ar c'holesterol fall pa zebrer 2 aval bemdez.

Souezhusoc'h c'hoazh, en avaloù ez eus milionoù a vakteriennoù (tro 100 milion dre frouezhenn). Na vezit ket nec'het, mat-tre int evit ar yec'hed !

Etre 2
hag 8 miz

2 sizhun
d'ar muiañ

Gallout a reer lavaret e c'hall an avaloù bezañ miret aes-tre.

Da skouer, ne c'haller miret ur bechezenn nemet war-dro div sizhun.

Gwell eo dibab anezho d'ar mare ma vezont azv rak koll a reont ul lodenn eus o maguzennoù, hag o blaz.

Petra a ya d'ober un aval ?

Bez' ez eus kantadoù a seurtoù anezho, disheñvel int dre o liv, o stumm, o blaz. Koulskoude int heñvel a-fet morfologiezh.

An droadenn

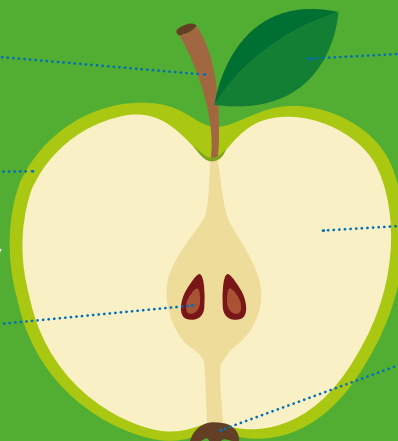
zo evit bezañ stag ouzh ar wezenn.

Ar plusk

evit gwareziñ ar frouezh rak an hin, an amprevaned, ar stroñsadoù.

Diwar ar

splus e c'hall dont gwez-avaloù all.

An delioù

evit tapout ar gouloù ha seveniñ ar fotosintezenn, d'ar sev da c'hallout pignat er gwez.

Dour

a ya d'ober 84% eus ar frouezh.

Ar bleuñv

er gwez-avaloù a zeu da vezañ frouezh.

C'hoarioù

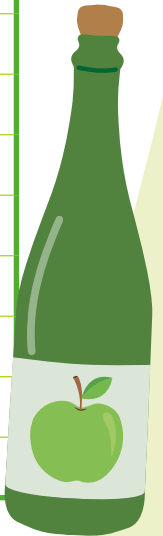
GERIOÙ mesket

Dreistlinennañ pe kelc'hiañ ar gerioù kinniget amañ dindan er gael :

ARZH	KALKIOM
AVAL	KRIGNAT
BAKTERI	MAGNEZIOM
DASTUM	MIROUT
DELIENN	NORMANDI
DOUR	PEKTIN
GOUERE	SISTR
GWENGOLO	SPLUS
GWERJEZ (X2)	
GWEZ (X2)	

B	A	K	T	E	R	I	A	O
N	O	R	M	A	N	D	I	A
M	A	G	N	E	Z	I	O	M
I	D	O	U	R	A	D	L	O
R	A	G	P	T	R	E	O	A
O	S	W	E	S	Z	L	G	E
U	T	E	K	I	H	I	N	R
T	U	R	T	S	A	E	E	E
A	M	J	I	O	U	N	W	U
N	A	E	N	A	A	N	G	O
G	V	Z	E	J	R	E	W	G
I	A	S	P	L	U	S	A	W
R	L	G	W	E	Z	U	B	E
K	A	L	K	I	O	M	U	Z

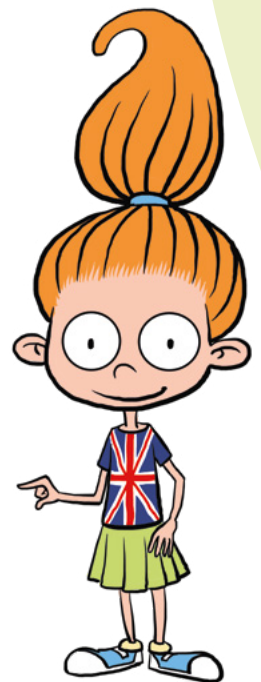
English exercise

Liammañ pep ger ouzh e droidigezh saoznek.

Diskoulmoù pajenn 8

Ur blantadeg	☐	☐	To crunch
Ur splusenn avaloù	☐	☐	An orchard
Un aval	☐	☐	To drink
Ur werjez	☐	☐	An apple
Sistr	☐	☐	A plantation
Evañ	☐	☐	An apple seed
Krignat	☐	☐	Cider

Salud, ma anv zo Romuald !

34 vloaz on ha produiñ a ran sistr en Il-ha-Gwilen !
17 000 gwezenn-avaloù am eus, war 17 hektar.

DAoust HAG-ENñ E ANAVEZEZ AN DIForc'h ETRE AN AVALOÙ-TAOL HAG AN AVALOÙ-SISTR ?

An avaloù-taol zo mat da zebriñ. An avaloù-sistr a vez fardet
sistr ganto. Bihanoc'h a vent eo an avaloù-sistr, n'eus ket kement a zour ha
gant-se muioc'h a sukr enno. Ober a ran gant 12 seurt avaloù evit produiñ ma sistr.

Livioù ha blazioù disheñvel o deus (melen, ruz, glaz ha ruz...).

Lod o deus anvioù drol : « *Peau de chien* » pe c'hoazh « *Michelin* ».

PESEURT SAOUROÙ ZO GANT MA AVALOÙ DIN-ME ?

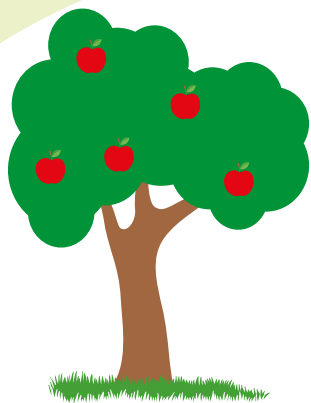
Trenk, dous, dous-c'hwerv ha c'hwerv.

Ur wezenn, ur frouezhenn !

Liammañ ar wezenn ouzh ar
frouezhenn produet ganti.

Diskoulmoù pajenn 8

Gwezenn-abrikez

Gwezenn-ber

Gwezenn-gerez

Gwezenn-fiez

Gwezenn-avaloù

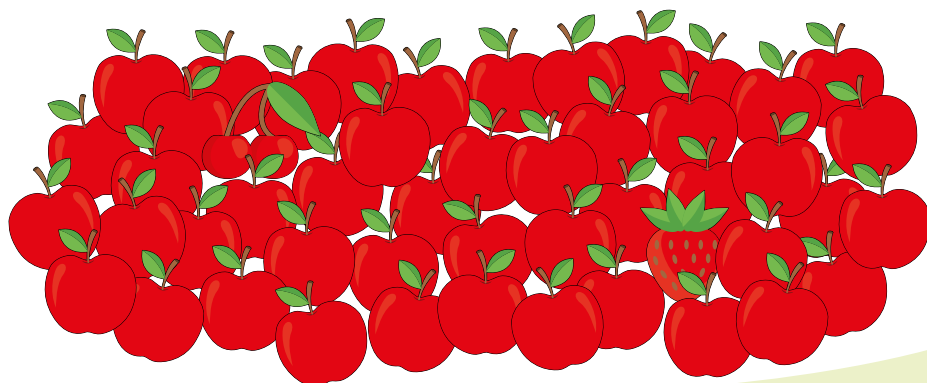
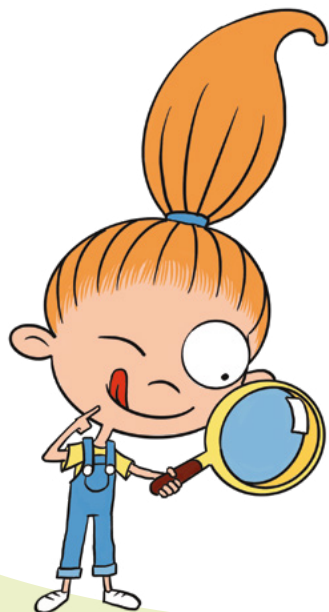

Gwinienn

Klask, e-touez an avaloù, an 2 n'emañ ket o flas aze !

Diskoulmoù pajenn 8

Gwir pe gaou ?

Gra ur groaz er c'harreznoù a zere ! *Diskoulmoù pajenn 8*

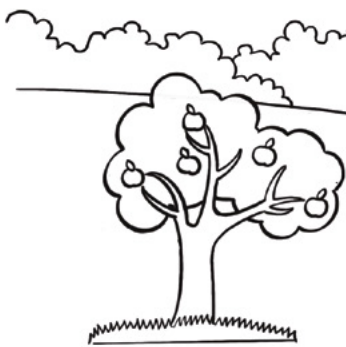
GWIR GAOU

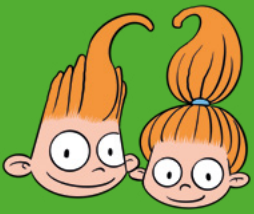
- 1 ▶ Tost 10 kilo avaloù a vez debret bep bloaz gant pep tiegezh e Frañs .....
- 2 ▶ Dastumet e vez an avaloù adalek miz Kerzu betek miz Mezheven .....
- 3 ▶ En em gavet eo an avaloù en Europa degaset gant an arzhed, evit ul lodenn anezho .....
- 4 ▶ Karl-Veur en doa lakaet plantañ gwez-avaloù evit produiñ sistr .....
- 5 ▶ Hiziv an deiz eo e Normandi e vez produet ar muiañ a avaloù .....
- 6 ▶ Potasiom, magneziom ha kalkiom a-leizh zo en avaloù .....
- 7 ▶ N'eus ket bakteriennoù en avaloù .....
- 8 ▶ An aval, lakaet en ul lec'h a-zoare, a c'hall bezañ miret e-pad meur a sizhunvezh .....
- 9 ▶ Graet eo an droadenn evit stagañ ar frouezhenn ouzh ar wezenn .....
- 10 ▶ Gant ar pektin e vez lakaet an nen da santout eo leun e gof .....

Livañ gant Jul ha Lena

GOUZOUT PEP TRA GANT JUL HA LENA

Petra a vez fardet gant avaloù ?

